

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΠΗΓΕΣ
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

ΣΤΟΧΟΙ

Με την επιτυχή ολοκλήρωση της ενότητας οι εκπαιδευτικοί θα έχουν τη δυνατότητα να :

- ✓ Ανακαλύπτουν πηγές και να τις εντάσσουν σε διδακτικές ενότητες
- ✓ Κατανοούν την έννοια της «πηγής» στο μάθημα των Θρησκευτικών
- ✓ Επεξεργάζονται τις πηγές και να τις χρησιμοποιούν στην εκπαιδευτική διαδικασία
- ✓ Διαχωρίζουν την πηγή από το εκπαιδευτικό δοκίμιο
- ✓ Εντοπίζουν τα σημεία της πηγής, που ενδιαφέρουν τους μαθητές
- ✓ Βρίσκουν τρόπους για να ενεργοποιήσουν τη μαθητική ομάδα που θα γίνει ενεργητικός παράγοντας που θα συμβάλλει στην κατάκτηση της νέας γνώσης
- ✓ Βρίσκουν τρόπους που θα βοηθούν τη μαθητική ομάδα να κατανοήσει την πηγή
- ✓ Εφαρμόζουν τις θεωρητικές κατασκευές σε συγκεκριμένα μαθησιακά σχήματα

1. Ανακαλύπτοντας πηγές

Υπόθεση εργασίας: Ως διδακτικό αντικείμενο θα χρησιμοποιηθεί ενότητα που επικεντρώνεται στο διάταγμα των Μεδιολάνων, ένα κομβικό σημείο της θρησκευτικότητας στο δυτικό κόσμο, γιατί η έννοια της ανεξιθρησκείας καταγράφονταν πλέον ως βασικό συστατικό κρατικής ιδεολογίας. Χωρίς αμφιβολία οι σκοπιμότητες δεν έλλειψαν, και από αυτό το ιστορικό γεγονός. Όμως αποτέλεσε σημείο αναφοράς αφού ήταν αφετηρία μιας πορείας που χαρακτηρίζονταν από τη σχέση με την πολιτική εξουσία, κατάσταση που προσπάθησαν παλαιότερα να παγιώσουν οι Απολογητές, χωρίς όμως να έχουν επιτυχία.

- A. Τρεις διαπιστώσεις. Η πρώτη είναι πως σε μία εποχή διαρκούς πρόσβασης στην πληροφορία, όπως εμφανίζεται

να είναι η σημερινή, είναι φυσικό να υπάρχει το «σφυροκόπημα της γνώσης», μία συνεχής δηλαδή προσφορά ειδήσεων, μάθησης και γνωριμίας με το καινούριο. Αυτή η κατάσταση λοιπόν δημιουργεί ένα αποταμίευμα σοφίας, που είναι απαραίτητη η συνεχής διαχείρισή του για να μπορέσει έτσι και να αξιοποιηθεί.

Η δεύτερη είναι πως σήμερα η γνώση θεωρείται, σε πολλές περιπτώσεις, ότι έχει και ημερομηνία λήξης. Αυτό σημαίνει ότι καινούριες θεωρήσεις της πραγματικότητας παραμερίζουν αντιλήψεις που ήταν μέχρι πρότινος παγιωμένες. Έτσι η αντικατάσταση της ήδη κατακτημένης μάθησης γίνεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς, με αποτέλεσμα να χρειάζεται ο τακτικός έλεγχός της. Αυτό σημαίνει πως αυτό που ισχύει σήμερα κινδυνεύει να θεωρηθεί γρήγορα ανεπίκαιρο.

Τέλος, η τρίτη στο γεγονός πως το «μοντέλο συσσώρευσης γνώσης» δεν μπορεί να ισχύσει, μιας και ο άνθρωπος δε μπορεί να κρατήσει στη μνήμη του πολλές πληροφορίες για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ειδικά με την ανάπτυξη των ΤΠΕ (Τεχνολογίες Επικοινωνίας/ Πληροφορίας) είναι αδύνατο να συγκρατηθεί η πληθώρα των πληροφοριών που δίνονται με αφθονία.

***

Β. Όλα τα παραπάνω αφορούν βέβαια και την ελληνική σχολική πραγματικότητα. Τα γνωστικά ερεθίσματα που δέχεται πλέον ο μαθητής είναι συνεχή, και αυτά βέβαια δεν προέρχονται μόνο από το σχολείο. Η γνώση είναι πλέον μία υπόθεση που παρέχεται από πολλές πηγές (διαδίκτυο, πολυμέσα, ΜΜΕ κοκ), και διακρίνεται για την ποσότητά της, η οποία δε συνοδεύεται απαραίτητα και από ποιότητα. Άλλωστε τα σημερινά παιδιά είναι αρκετά ενημερωμένα, και δεν έχουν καμία σχέση με συνομήλικούς τους άλλων εποχών, που δεν είχαν τις ίδιες ευκαιρίες μάθησης από τόσες διαφορετικές πηγές.

Προτεραιότητα λοιπόν της εκπαιδευτικής διαδικασίας πρέπει να είναι ο τρόπος διαχείρισης της γνώσης και όχι η ποσότητα που θα πάρει

ο μαθητής. Το σημαντικό δηλαδή είναι να μπορεί ο μαθητής να χρησιμοποιεί τη γνώση, με άλλα λόγια **να μαθαίνει πως να μαθαίνει**. Μόνο έτσι θα μπορεί να «εκμεταλλεύεται» την καινούρια γνώση που θα δέχεται και θα την αξιοποιεί για να δημιουργήσει μία ολοκληρωμένη προσωπικότητα.

***

Η παροχή της γνώσης αποτελεί έναν από τους στόχους του μαθήματος των Θρησκευτικών. Το ζήτημα, λοιπόν, είναι ο τρόπος παροχής όλων αυτών των μορφωτικών αγαθών, ώστε να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών, δίνοντάς τους τη δυνατότητα να ερμηνεύουν τη θρησκευτική διάσταση της πραγματικότητας μέσα στην οποία θα ζήσουν. Το ερώτημα που τίθεται δηλαδή είναι **πως οι μαθητές θα μπορούν να διαχειρίζονται τη «θρησκευτική γνώση», όταν θα τελειώσουν τις σχολικές τους σπουδές**.

Η απάντηση, πιστεύω πως πρέπει να έχει ως προϋπόθεση την προσπάθεια για ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος και της συμμετοχής των μαθητών στα δρώμενα του μαθήματος. Είναι ανάγκη δηλαδή να βρεθούν τρόποι για να απομονωθούν ξεπερασμένα μοντέλα διδασκαλίας που δεν βοηθούν να κεντρίζεται η προσοχή των μαθητών. Για να γίνει βέβαια αυτό χρειάζεται και η κατάλληλη στήριξη από το σχολικό βιβλίο, που θα είναι πλέον εργαλείο για το δάσκαλο και τους μαθητές, και όχι ένα ακόμη εγχειρίδιο, του οποίου θα γίνεται μόνο η στείρα αποστήθισή του. Επομένως τα περιεχόμενά του είναι ανάγκη να έχουν ως κέντρο τους μία βάση που θα προκαλεί ενδιαφέρον, ενώ στα χαρακτηριστικά της θα περιλαμβάνεται η διαχρονικότητα, για να μην περιθωριοποιείται θεωρούμενη ανεπίκαιρη, και τα στοιχεία γύρω από τα οποία θα κινούνται οι στόχοι του μαθήματος. Τέλος, πρέπει να χρησιμεύει ως αφετηρία για να μπορεί ο μαθητής να επεξεργάζεται ο ίδιος δημιουργικά τη θρησκευτική μάθηση.

Γ. Αυτή η βάση, κατά τη γνώμη μου, είναι οι ίδιες οι πηγές, στις οποίες άλλωστε στηρίζεται το θρησκευτικό μάθημα. Αντί δηλαδή να προσφέρεται στο σχολικό εγχειρίδιο ένα δοκίμιο-δευτερογενές κείμενο που θα προσπαθεί να «μεταφέρει» το μήνυμα των πηγών στον μαθητή, να δίνονται οι ίδιες οι πηγές (εννοείται με κατάλληλη επεξεργασία), και

να αποτελούν και το μορφωτικό αγαθό με το οποίο θα έρχεται σε επαφή ο μαθητής.

Είναι απαραίτητη η διευκρίνιση πως εδώ με τον όρο «πηγές» εννοείται ένας ευρύς συνδυασμός κειμένων που θα μπορεί να βοηθήσει το μαθητή να σχηματίσει μία πλήρη εικόνα της διδακτικής ενότητας που θα του προσφερθεί από το εγχειρίδιο. Οι πηγές δηλαδή μπορεί να προέρχονται από πρωτογενές υλικό που θα πηγάζει από τις ιερές γραφές του χριστιανισμού και των άλλων θρησκειών, από τα έργα θρησκευτικών προσωπικοτήτων, από ιστορικές μαρτυρίες που σχετίζονται με το περιεχόμενο της διδακτικής ενότητας, αλλά και από παραθέσεις αποσπασμάτων από έργα έγκυρων ερευνητών (που δε θα είναι απαραίτητα μόνο θεολόγοι) . Με αυτό τον τρόπο γίνεται μία πλήρης παρουσίαση ενός θέματος. Δε χρειάζεται βέβαια να τονιστεί πως όλα τα κείμενα επιλέγονται με παιδαγωγικά κριτήρια, ώστε να αποτελούν κατάλληλο υλικό για μία σχολική τάξη, και είναι προσαρμοσμένα στο σχολικό χρόνο που παρέχεται για την ανάλυση της κάθε διδακτικής ενότητας.

Ο μαθητής λοιπόν παίρνει, με τη βοήθεια του διδάσκοντα, την πηγή που περιέχεται στο βιβλίο των Θρησκευτικών, την επεξεργάζεται, βγάζει τα συμπεράσματά του και αποκτάει, εκτός από τις γνώσεις και τις βιωματικές εμπειρίες, την κριτική βάση ώστε να μπορεί, με αυτό τον τρόπο, και στο μέλλον, χωρίς πλέον βοήθεια, να «αντιμετωπίζει» παρόμοιες καταστάσεις. Με αυτό τον τρόπο το μάθημα των Θρησκευτικών θα αποτελέσει βασικό παράγοντα της ανάπτυξης της προσωπικότητας του μαθητή. Ταυτόχρονα ο τρόπος διδασκαλίας που προτείνεται θα αναδείξει τον πρωταγωνιστικό ρόλο της μαθητικής ομάδας, που δεν θα αποτελεί πλέον παθητικό δέκτη, αλλά ενεργητικό παράγοντα που θα συμβάλλει η ίδια στην απόκτηση της καινούριας γνώσης.

Ο παραπάνω προβληματισμός όμως χρειάζεται να επεκταθεί και στον τρόπο που θα δίνεται η πηγή. Το καλύτερο λοιπόν είναι να εφαρμόζεται σε κάθε διδακτική ενότητα και ο αναλυτικός και ο συνθετικός τρόπος παρουσίασης του νέου διδακτικού αγαθού. Αυτό σημαίνει πως για κάθε πηγή που χρησιμοποιείται θα γίνεται διαφορετική επεξεργασία και στο τέλος η ανακεφαλαίωση θα βοηθάει

το μαθητή να συγκεντρώσει όλες τις γνώσεις που απέκτησε κατά τη διάρκεια της διδακτικής ώρας.

***

Δ. Στη συνέχεια θα γίνει προσπάθεια σύνδεσης αυτών που λέχθηκαν με τη διδακτική πράξη. Θα δοθεί ένα δείγμα διδακτικής ενότητας του θρησκευτικού μαθήματος, για να παρουσιαστούν τα παραπάνω στην πράξη. Επιλέχτηκε το διάταγμα των Μεδιολάνων, και ο στόχος είναι να παρουσιαστούν όλα τα πλεονεκτήματα, αλλά και τα πιθανά μειονεκτήματα της πρότασης που έγινε προηγουμένως.

A. Τι οδήγησε στην έκδοση του διατάγματος των Μεδιολάνων;

Κείμενα

1. «...Η εκκλησία κήρυσσε στους κόλπους της την ισότητα. Μια ομάδα στην οποία δεν υπήρχε "ούτε δούλος ούτε ελεύθερος" πιθανόν φάνταζε ουτοπική η ανατρεπτική σε έναν αριστοκράτη. Αλλά σε μια εποχή που τα σύνορα ανάμεσα στον επιτυχημένο απελεύθερο και τον ξεπεσμένο συγκλητικό δεν ήταν πλέον τόσο δυσδιάκριτα, μια θρησκευτική ομάδα μπορούσε να κάνει το τελειωτικό βήμα και να τα αγνοήσει». (Peter Brown «Ο κόσμος της ύστερης αρχαιότητας 150-750 μ. Χ.» μετ. Ελ. Σταμπόγλη, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998, σελ. 72)

2. «...(Η μεταστροφή) του Κωνσταντίνου άρχισε σε μικρή κλίμακα, όταν υπό τον έλεγχο του βρίσκονταν μόνο οι λιγότερο εκχριστιανισμένες δυτικές επαρχίες και κορυφώθηκε μετά το 324, όταν τα πυκνοκατοικημένα από χριστιανούς εδάφη της Μικράς Ασίας προσαρτήθηκαν στην αυτοκρατορία του. Οι συνέπειες της ήταν καθοριστικές. Ο Κωνσταντίνος θα μπορούσε να ήταν απλώς ένας "θεοφοβούμενος" αυτοκράτορας, που, για δικούς του λόγους, επεδείκνυε ανοχή προς τους χριστιανούς: είχαν υπάρξει πολλοί τέτοιοι αυτοκράτορες κατά τον 3^ο αιώνα (ένας μάλιστα, ο Φίλιππος (244-49), είχε θεωρηθεί κρυπτοχριστιανός). Έγινε ο αυτοκράτορας που ξέρουμε από τους λόγους και τα διατάγματα του: ένας εστεμμένος χριστιανός Απολογητής. Έβλεπε τον εαυτό του και την αποστολή του ως χριστιανού και την αποστολή του ως χριστιανού αυτοκράτορα μέσα από το φως της χριστιανικής ερμηνείας την οποία πρόσφεραν στον μέσο μορφωμένο άνθρωπο οι χριστιανοί Απολογητές της εποχής. Με το να γίνει χριστιανός, ο Κωνσταντίνος διακήρυττε δημόσια πως έσωζε τη ρωμαϊκή

αυτοκρατορία- επιπλέον, με το να συγχρωτίζεται με επισκόπους πίστευε ειλικρινά ότι είχε προσχωρήσει στον κύκλο του «αληθινού» πολιτισμού, γυρίζοντας την πλάτη του στους άξεστους που είχαν επιτεθεί προσφάτως κατά της εκκλησίας». (Peter Brown «Ο κόσμος της ύστερης αρχαιότητας 150-750 μ. Χ.» σ. 74)

(Ακολουθεί εικόνα: Ραφαήλ: Το όραμα του σταυρού από τον Μ. Κωνσταντίνου)

Επεξεργασία

Επεξηγήσεις

- Ο Μέγας Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος (ακολουθεί εικόνα με νόμισμα του) ήταν οι δύο συνάρχοντες της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Το 324 ο πρώτος κατόρθωσε να γίνει ο μόνος κύριος του κράτους. Μετέφερε την πρωτεύουσά του στην περιοχή του Βυζαντίου, ιδρύοντας την Κωνσταντινούπολη (330), ενώ υποστήριξε το Χριστιανισμό, συγκαλώντας, εκτός των άλλων και την Α' Οικουμενική Σύνοδο που καταδίκασε την αίρεση του Αρείου (Νίκαια 325). Η εκκλησία ονόμασε αυτόν και τη μητέρα του Αγία Ελένη ισαποστόλους και τους τιμάει στις 21 Μαΐου.

(Ακολουθεί εικόνα: Ο Μ. Κωνσταντίνος και η Αγία Ελένη. Μουσείο του Πύργου του Δαβίδ, Ιερουσαλήμ)

Θέματα συζήτησης

- Αφού διαβάσετε με τη βοήθεια του καθηγητή σας τα κείμενα να αναφέρετε τους λόγους που, κατά τη γνώμη σας, οδήγησαν την αυτοκρατορία να αντιμετωπίσει με ευνοϊκό τρόπο τους χριστιανούς.
- Παρατηρείστε την εικόνα των ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης. Γιατί ανάμεσα τους υπάρχει ο Τίμιος Σταυρός;

B. Το διάταγμα

Κείμενο

«Όταν εγώ ο Αύγουστος Κωνσταντίνος και εγώ ο Αύγουστος Λικίνιος είχαμε την ευτυχία να συναντηθούμε στα Μεδιόλανα, συζητήσαμε για

όλα τα σχετικά με το κοινό συμφέρον...Πρώτο και κύριο αποφασίσαμε να εξασφαλιστεί η τιμή και ο σεβασμός προς το θείο. δηλαδή να δώσουμε και στους χριστιανούς και σε όλους τη δυνατότητα να επιλέγουν ελεύθερα ποια θρησκεία θέλουν, ώστε, όποια κι αν είναι η θεότητα και η ουράνια δύναμη, να προστατεύει και μας και τους υπηκόους μας. Κρίναμε λοιπόν πολύ σωστό και ορθό να τηρήσουμε τέτοια πολιτική, ώστε σε κανένα να μην αρνηθούμε την ευκαιρία να αφοσιωθεί είτε στη θρησκεία των Χριστιανών είτε σ' οποιαδήποτε άλλη θρησκεία νομίζει πως του ταιριάζει καλύτερα...». (Ευσέβιος Καισαρείας, Εκκλησιαστική Ιστορία 10, 5, 4-5)

Επεξεργασία

Θέματα συζήτησης

- Ποια καινούρια κατάσταση θα δημιουργούσε, κατά τη γνώμη σας, στην αυτοκρατορία το διάταγμα των Μεδιολάνων;
- Πάνω σε ποιες προϋποθέσεις φαίνεται να στηρίχτηκαν οι Μ. Κωνσταντίνος και Λικίνιος για να εκδώσουν το διάταγμα των Μεδιολάνων;
- Το διάταγμα των Μεδιολάνων δημιουργούσε διακρίσεις σε βάρος των πιστών των άλλων θρησκειών της αυτοκρατορίας;
- Πιστεύεις ότι ένα διάταγμα όπως αυτό των Μεδιολάνων το χρειάζεται η εποχή μας;

Γ. Οι εξελίξεις που δρομολόγησε η έκδοση του διατάγματος των Μεδιολάνων

Κείμενα

1.«...Έφυγε από τους ανθρώπους κάθε φόβος που προερχόταν από αυτούς οι οποίοι προηγουμένως τους καταπίεζαν, τελούσαν λαμπρές και πανηγυρικές γιορτές, όλα ήταν γεμάτα από φως, έβλεπαν γύρω τους όλοι, που προηγουμένως ήταν στενοχωρημένοι, γελαστά πρόσωπα. Όλοι μαζί έψαλαν ύμνους στις πόλεις και στην ύπαιθρο, πρώτα στον Θεό που βασιλεύει παντού, γιατί αυτό τώρα είχαν μάθει, και έπειτα ευγνωμονούσαν τον ευσεβή βασιλιά (Κωνσταντίνο) και τα αγαπημένα στο Θεό παιδιά του». (Ευσέβιου: Εκκλησιαστική Ιστορία 10,9, 7)

2. «... Ένα από τα εντυπωσιακά χαρακτηριστικά των μέσων και του τέλους του τέταρτου αιώνα είναι η εξέλιξη των επισκόπων ως δημοσίων ανδρών. Ο Κωνσταντίνος βρήκε μια Εκκλησία ήδη οργανωμένη σε επισκοπική ιεραρχία, και με το δικό της ισχυρό δίκτυο επικοινωνιών. Με την αυτοκρατορική υποστήριξη της Εκκλησίας και το σεβασμό που υιοθέτησαν απέναντι στους επισκόπους ο Κωνσταντίνος και οι διάδοχοί του —τουλάχιστον απέναντι σε αυτούς που ενέκριναν-, οι επίσκοποι με τη σειρά τους μπόρεσαν να εισέλθουν στη δημόσια και μερικές φορές, και στην πολιτική ζωή. Αυτή η τάση ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο από τον αυξανόμενο πλούτο της Εκκλησίας, η οποία σύμφωνα με ένα νόμο του Κωνσταντίνου είχε αποκτήσει επισήμως το δικαίωμα να κληρονομεί ακίνητες περιουσίες. Ένας τοπικός επίσκοπος λοιπόν μπορούσε να βρεθεί να έχει στη διάθεση τον σημαντικό εκκλησιαστικό πλούτο και να περιβληθεί το ρόλο του αστικού πάτρωνα». (Averil Cameron: Η ύστερη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μετ. Ιωάννα Κράλη, Καρδαμίτσας, Αθήνα 2000)

Επεξεργασία

Θέματα συζήτησης

- Ποιες αλλαγές δρομολογούνται, μετά το διάταγμα των Μεδιολάνων, σύμφωνα με τα κείμενα, στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία; Πιστεύετε ότι αυτές ήταν μόνο θετικές για την Εκκλησία; (Για να απαντήσετε στο δεύτερο σκέλος του ερωτήματος να λάβετε υπόψη κυρίως το κείμενο 2).
- Η κατάσταση που περιγράφεται στο κείμενο του ιστορικού Ευσέβιου, ποια συναισθήματά του φανερώνει;
- Πως βοήθησε υλικά την Εκκλησία το διάταγμα των Μεδιολάνων;

ΓΕΝΙΚΗ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ

ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Το διάταγμα των Μεδιολάνων (313) άνοιξε το δρόμο για την κατάπαυση των διωγμών και την αναγνώριση της Εκκλησίας από το κράτος.

Καθοριστικός είναι ο ρόλος του Μ. Κωνσταντίνου. Πίστεψε στο Χριστό, ενώ η επίδραση της νέας πραγματικότητας φάνηκε σε όλες τις εκδηλώσεις του κράτους, που απέκτησε πλέον πιο φιλόνηρωπο χαρακτήρα.

(Ακολουθεί εικόνα: Ο Μ. Κωνσταντίνος μιλάει σε νέους πιστούς του Χριστιανισμού)

ΤΕΛΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

- Να αναφέρετε τους κυριότερους σταθμούς της δράσης του Μ. Κωνσταντίνου. (χρησιμοποιώντας στοιχεία από το μάθημα της Ιστορίας).
- Να βρείτε στη νομοθεσία των σημερινών κρατών και στις διακηρύξεις των διεθνών οργανισμών αναφορές στην ανεξιθρησκία. (χρησιμοποιώντας και στοιχεία από το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής).
- Στην ιστοσελίδα http://www.myriobiblos.gr/texts/greek/jones_greece.html υπάρχει το άρθρο του ιστορικού Α.Μ. Jones, **Ειδωλολατρία και χριστιανισμός**. Διαβάζοντας το, με τη βοήθεια του καθηγητή σας, να περιγράψετε τη θρησκευτική κατάσταση που επικρατούσε την εποχή που εκδόθηκε το διάταγμα των Μεδιολάνων.

***

Το δείγμα που παρουσιάστηκε έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

Στηρίζεται σε κείμενα του ιστορικού Ευσέβιο που θεωρείται πρωτογενής πηγή για τα γεγονότα της εποχής, και σε παραθέσεις από έργα έγκυρων ερευνητών, που αξιολογούν τα γεγονότα, βοηθώντας έτσι το μαθητή να τα κατανοήσει καλύτερα.

Η πρωτογενής πηγή (κείμενο Ευσέβιου) δίνεται σε μετάφραση, για την καλύτερη κατανόησή της από τους μαθητές, και για να μη χάνεται πολύτιμος διδακτικός χρόνος με ερωτήσεις που θα αποπροσανατόλιζαν τη συζήτηση από τους στόχους που έχει ένα θρησκευτικό μάθημα.

Κάθε κείμενο ακολουθείται από την επεξεργασία. Αυτή περιέχει τις επεξηγήσεις (αν χρειάζονται) και τα θέματα για συζήτηση, που είναι ένας οδηγός για το διδάσκοντα και τους μαθητές. Εξυπακούεται ότι πρέπει να υπάρχει η ευχέρεια προσαρμογής του μαθήματος στο επίπεδο της τάξης, στην καθημερινότητα της κάθε σχολικής ομάδας κοκ.

Να τονιστεί ότι προκρίνεται η αναλυτική μέθοδος παρουσίασης (κάθε κείμενο ή ομάδα κειμένων συνοδεύεται από την επεξεργασία του), για να μπορεί ο μαθητής να επικεντρώνει την προσοχή του στα στοιχεία που προσφέρει η κάθε πηγή, και κυρίως να μαθαίνει να ερευνά ο ίδιος, αναγνωρίζοντας την αξία ακόμη και της λεπτομέρειας.

Στο τέλος, με τη γενική ανακεφαλαίωση της διδακτικής ενότητας, ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να συνθέτει όλο το υλικό που του παρουσιάστηκε (και που ερεύνησε ο ίδιος), και να παίρνει όλα τα απαραίτητα στοιχεία που θα είναι χρήσιμο να του παραμείνουν ως γνώση, ενώ η διαθεματική προσέγγιση (για την οποία μάλλον πρέπει να ειδοποιούνται οι μαθητές από το προηγούμενο μάθημα, ώστε να έχουν μαζί τους τα εγχειρίδια που χρειάζονται) θα τον βοηθήσει να κατανοήσει την ενότητα των μορφωτικών αγαθών που του παρέχει το σχολείο.

***

Η απευθείας χρήση των πηγών λοιπόν, ως βασικό συστατικό του θρησκευτικού μαθήματος, φαίνεται να αποτελεί στοιχείο που θα βοηθήσει το μαθητή να μάθει να επεξεργάζεται την πληροφορία. Το κυριότερο όμως είναι πως φέρνει τον ίδιο απευθείας σε επαφή με το πνεύμα των άμεσων καταγραφών των γεγονότων και των εγκυρότερων ερμηνευτών τους. Ενισχύεται έτσι η γνώση, αφού, όπως είναι γνωστό, ο άνθρωπος εκτιμάει αυτό που «ανακαλύπτει» ο ίδιος, και η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, γιατί ο μαθητής θα πρέπει, ψάχνοντας στο κείμενο, να βρει ο ίδιος τα «μυστικά του», και να τα παρουσιάσει και στους άλλους. Όλη αυτή η προσπάθεια θα είναι και ένας μικρός θρίαμβος για τη μαθητική ομάδα που τα μέλη της προσπαθούν να γίνουν ολοκληρωμένες προσωπικότητες, για να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ:

- Δημιουργείστε ένα σενάριο μαθήματος Θρησκευτικών, χρησιμοποιώντας μόνο πρωτογενείς πηγές.
- Κατά την επεξεργασία των πηγών ο διδάσκων είναι απαραίτητο να χρησιμοποιήσει ευέλικτες μορφές διδασκαλίας (σαν την ομαδοσυνεργατική μέθοδο);
- Πως κατανοείτε τη συμβολή του διδάσκοντα (εκτός βέβαια από το ρόλο του συντονιστή) σε μία διδασκαλία με πηγές που θα παρέχονται από το σχολικό εγχειρίδιο;